

folklor/edebiyat - folklore&literature, 2024; 30(1)-117. Sayı/Issue -Kış/Winter
DOI: 10.22559/folklor.2589

Araştırma makalesi/Research article

Halkbiliminde Argonun Yeri ve Argoda Kullanılan Sayılarda Kültürün İzleri

The Place of Slang in Folklore and Traces of Culture in the
Numbers Used in Slang

Zahide Parlar*
Sevda Kaman**

Öz

Bireyler ve toplumlar açısından taşıdığı değerler, zaman zaman etik ihlaller üzerinden eleştirilse de argonun bireysel ve toplumsal ilişkileri inşa eden kültürel bir yanı vardır. Halk kültürünün kendisine sunduğu imkânlardan yararlanan argo, bir kültürel üretim alanıdır ve dilsel üretime canlılık katar. Varoluşu anlamlandırma yollarından biri olan sayılar; her kültürde dinî, mistik, folklorik değerler kazanmış ve farklı çağrışım alanları oluşturmuştur. Böylece bir tür şifreleme göreviyle halk kültürünün izlerini barındıran sayılar; mecazi, sembolik, metaforik anlamlar

Geliş tarihi (Received): 13-10-2023 Kabul tarihi (Accepted): 19-01-2024

* Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/Inonu University Faculty of Arts and Science Department of Turkish Language and Literature. Malatya-Türkiye, HYPERLINK "mailto:zahide.parlar@inonu.edu.tr" zahide.parlar@inonu.edu.tr. ORCID ID: 0000-0002-4616-9579

** Doç. Dr. Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/Bartın University Faculty of Letters Department of Turkish Language and Literature. Bartın-Türkiye, HYPERLINK "mailto:skaman@bartin.edu.tr" skaman@bartin.edu.tr. ORCID ID: 0000-0001-8167-8961

yüklenerek argonun toplumsal işlevini gerçekleştirmesini de sağlamıştır. Bu makalede *Tanıklarıyla Büyük Argo Sözlüğü*, *Türk Argo Sözlüğü*, *Kadın Argosu Sözlüğü* taranarak tespit edilen ifadelerdeki sayılar (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 17, 18, 20, 30, 31, 35, 36, 40, 45, 50, 52, 58, 66, 69, 70, 75, 90, 99, 100, 180, 333, 400, 1500, 1715) ele alınmıştır. Bu sayılar sahip oldukları metaforik, metonimik, ironik, sembolik ve çağrışımsal anlamlar sayesinde toplumda alenen söylenemeyen, tabu ve ayıp kabul edilen duyguların/düşüncelerin açık veya örtük olarak ifade edilmesine aracılık etmiştir. Ayrıca argodaki bu sayılar, kültürel kodları bünyesinde taşıyarak ölüm, cinsellik, kumar oyunları ile ilgili düşünce, duygu, tutumların söylemsel/sanatsal şekilde doğrudan ya da dolaylı olarak söze ve davranışa dönüşmesine imkân tanımıştır.

Anahtar sözcükler: halkbilim, kültürel kodlar, argo, sayılar, şifreleme

Abstract

Although slang is occasionally criticized for ethical violations in terms of the values it means to individuals and societies, it possesses a cultural aspect that fosters both individual and social relations. Slang, leveraging the opportunities presented by folk culture, constitutes an arena of cultural production that injects vitality into linguistic expression. Numbers, as a means of making sense of existence, have acquired religious, mystical, and folkloric significance across various cultures, giving rise to diverse connotations. Consequently, these numbers, imbued with the imprints of folk culture through a sort of encryption function, facilitate the fulfillment of slang's social function by attributing figurative, symbolic, and metaphorical meanings. This article delves into the examination of numbers (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 17, 18, 20, 30, 31, 35, 36, 40, 45, 50, 52, 58, 66, 69, 70, 75, 90, 99, 100, 180, 333, 400, 1500, 1715) within expressions identified by scanning the *Tanıklarıyla Büyük Argo Sözlüğü* (The Large Slang Dictionary with Its Witnesses), *Türk Argo Sözlüğü* (Turkish Slang Dictionary) and *Kadın Argosu Sözlüğü* (Women's Slang Dictionary). Through their metaphoric, metonymic, ironic, symbolic, and connotative meanings, these numbers overtly or covertly mediate the expression of feelings and thoughts that cannot be publicly articulated in society, often being considered taboo and shameful. Furthermore, by carrying cultural codes, these numbers in slang provide a means for thoughts, feelings, and attitudes about death, sexuality, and gambling games to be transformed directly or indirectly into words and behavior in a discursive or artistic manner.

Keywords: folklore, cultural codes, slang, numbers, encryption

Extended summary

It is seen that many words used in the general language are given new meanings and special languages belonging to different groups, professions, and genders are created. These words belonging to the general language used to meet the need for encryption in the vocabulary of slang, which constitutes a hidden language layer, provide an implicit expression of various

concepts, thoughts, and feelings. Slang carries a cultural value that builds individual and social relationships with a living structure created by taking advantage of the opportunities offered by folk culture. In addition to constituting language data through encrypted words and constructed meaning, slang creates a folkloric/cultural production area due to both its aesthetic function and the poetic transfer created by the metaphorical meanings used. Having a temporary vocabulary is actually the aspect that makes slang most powerful in terms of deconstruction and reproduction.

One of the areas that reinforce the emergence and existence of slang as a folkloric value is numbers. Slang reproduces the transparency and universality of numbers by drawing strength from the oral and traditional dynamics of folk culture. In this respect, folk culture creates an intersection area in the relationship between slang and numbers. This commonality enables numbers, which have figurative, metonymic, symbolic, and metaphorical meanings in folk culture, to become encryption tools in slang, while also allowing slang, which is a production area of folk culture, to fulfill its social function.

In this article, the numbers (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 17, 18, 20, 30, 31, 35, 36, 40, 45, 50, 52, 58, 66, 69, 70, 75, 90, 99, 100, 180, 333, 400, 1500, 1715) in the expressions identified by scanning the *Tanıklarıyla Büyük Argo Sözlüğü*, *Türk Argo Sözlüğü*, *Kadın Argosu Sözlüğü* are discussed. The figurative, metonymic, metaphorical, and symbolic meanings of numbers used in lexemes with numerical values were examined. Apart from scientific sources, the testimonies of columns, news articles, and virtual dictionaries containing information on the use of terms were also used. By examining the meanings that Turkish society attributes to numbers, traces of the social values that numbers reflect in a wide range of contexts ranging from form to meaning, from history to folklore, and from emotion to sexuality have been sought.

In slang, zero refers to the absence of quality in a person and the highest point of his existence; there is an approach that combines closeness to perfection and the absence of mind or existence in the same number. Seven and forty, nourished by religious and mythological pasts, are used without touching this sacred one and mostly as “plurality, round number” in slang. While five, ten, and two express “plurality” rather than numerical value, it is seen that the number two also carries the meaning of “scarcity”. A metonymic expression is achieved by establishing numerical and formal similarities between two and four, and the human body and vehicles or nature. The numbers three, five, thirty-one, fifty-eight, eight, sixty-six, sixty-nine, and ninety-nine are the codes for sexuality, which is considered taboo in society. Here, implicit expressions are made, especially about homosexuality, by establishing a similarity between the shape of the numbers and the sexual organs, and through the connection between roundness and homosexuality from the past. While numbers sometimes serve as a direct password, sometimes they contribute to these implicit expressions within the syntactic structure, as in the numbers seven and nine. In gambling games, the meanings of “cheating, trick” are created with the numbers used in the context of an element such as cards or stamps, based on the basic feature of gambling. Professional jargons, which are the areas of cultural production, also constitute data for the use of numbers in slang. Slang reconstructing

numbers renews and presents them to the society as a cover of what should be hidden by society and as a form of expression for what is forbidden and considered shameful. With the contribution of the internal dynamics of slang, numbers are deconstructed and transformed into the expression of the unknown through the known and a live communication tool based on speaking (hearing) rather than showing. Expressions woven with sounds and metaphors bring slang closer to the poems of anonymous poets. While numbers in slang sometimes carry only a numerical expression, sometimes they are loaded with side/new meanings and offer new and original expression opportunities by expanding the boundaries of everyday language as codes for the expression of many subjects such as death, sexuality, and time. Sometimes by taking advantage of the part-whole relationship, sometimes by making an analogy between things, nature, and people, sometimes by expressing what is considered a taboo in society, especially regarding sexuality, numbers in slang form a code that can be deciphered with cultural codes, as a reflection of culture and language ranging from satire to metaphor. Numbers in slang, by creating a material that meets the requirements of the law of economy in language, enable the cultural codes that reflect the ironic and metaphorical way of thinking, perceiving the life, and lifestyle of the Turkish society to be transformed directly or indirectly into words and behavior in a discursive/artistic way.

Giriş

Arkaik dönemlerden beri insanın dış dünya ile kurduğu ilişkinin belli bir uzaklık ya da yakınlık (mesafe) üzerinden biçimlendiği varsayılırsa dil ve dilin yarattığı dinamiklerin bu mesafeyi oluşturabilmenin etkili unsurlarından biri olduğu rahatlıkla söylenebilir. Burada kastedilen yalnızca farklı coğrafi koşulların, eğilimlerin ortaya çıkardığı çatı diller değildir. Hâlihazırda dilin varlığıyla ortaya çıkan, yerel dinamiklerin şekillendirdiği kültürel zeminin de farkına varmak gerekir. Bu dinamiklerden biri olan argo, gündelik ve geleneksel hayatın içerisinde yerel/bölgesel kimliğin ortaya çıkmasında, daha dar alanlarda mesafelerin kısaltılmasında etkilidir. Argo dar mekânların, mesleklerin, kurumların ve sosyal rollerin belirmesinde etkin bir rol oynar. Argo; herkesin hassasiyet gösterdiği, ait olduğu kimliğe atfettiği asıl çatının yani dilin ironisi, mizahı yahut bir değeri olarak da değerlendirilebilir. Bu noktada argoyu ritüellerle birlikte halk kültürünün belleğini şekillendiren dilsel değerlerden üretildiği için folklorik bir unsur olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Argo, ait hissedilen hemen her kimlik ve kimliğin yarattığı kültürel ortamda kendine bir alan yaratabilmiştir. Argo'nun kendisine bir alan yaratabilmesinin önemli nedenlerinden biri standart dil ve konuşma dilinden yararlanırken halk dili ve kültüründen de beslenmesidir.

1. Halkbiliminde argonun yeri

Argo; birey ve toplumun düşünce yapısını, hayatı anlamlandırış biçimini metafor, me-tonimi ve sembollerle şifreleyerek yansıtarken bir kültürel üretim alanı oluşturur. Halk kültürünün kendisine sunduğu imkânlardan yararlanarak oluşturduğu canlı bir yapıyla bireysel ve toplumsal ilişkileri inşa eden kültürel bir değer taşır. Çoklu işlevsel bir yapıya sahip olan

argo, yaratıldığı sosyal zemin ve zihniyet bağlamında bir dışavurum aracı olarak birey ve sosyal grup için sözlü edebî yaratıcılığın en zengin kaynaklarından birisini teşkil eder (Çobanoğlu, 2005: 236). Şifrelenen sözcük ve kurgulanan anlam üzerinden bir dil verisi yanında hem estetik bir işleve sahip olması hem de kullanılan metaforik anlamların oluşturduğu şiirsel aktarımdan dolayı folklorik bir ürün de ortaya koyar. G. K. Chesterton (1901: 109-111)'ın da dikkat çektiği gibi sembolistlerin edebî doktrinine benzeyen bir tavırla asıl kavramdan gittikçe uzaklaşarak onu bir varsayıma dönüştüren argo, toplum içinde daha alt tabaka olarak görülen topluluklar için bir savunma alanı oluşturur. Mecaz ve semboller üzerinden kurgulanan yeni yollar ve belagatli ifadeler sayesinde kendisini savunmak için sözü kuşanan bir topluluğun argo ile mecazdan şiire uzanan bir anlam dünyası oluşturduğu görülür. “Tam bir peri masalı kaosu gibi” (Chesterton, 1901: 111) argonun şifreli, estetik ve retorik dünyası folklorik unsurlarla ortaya koyulur. Halkbilimi açısından argo kullanımı; otoriteye karşı çıkan bir tavırla nadiren bilgi alışverişi gerçekleştirme ve daha çok da resmîyetten uzaklaşan bir konuşma tarzıyla grup üyelerinin birliğini sağlamak gibi sosyal amaçlar güder. Dönemin modasına ve eğilimlerine göre şekillenir; sosyal kimlik ve bağlılığı kurmak, pekiştirmek için konuşma dilinde bir alan açar (McArthur, 2005: 553-554). Tüm bunlar dikkate alındığında argo, toplumsal ilişkiler içinde ve toplum tarafından oluşturulan bir halkbilimi ürünü olarak dâhil etme ve/veya dışlama sosyal işlevleriyle şifreleme sağlar. Bunun yanında W. R. Bascom'un (2010: 78-83) tespit ettiği folklorun kişisel ve toplumsal baskılardan kaçıp kurtulma işlevini de yerine getirir. Standart dilin unsurları üzerinde ortak kültürün oluşturduğu bağlam sayesinde ses, şekil, sözcük ve anlam bakımından yapı-bozum gerçekleştirerek üretken bir gizli dil olarak kendini var eder. Bu gizlilik, özellikle gücü elinde bulundurmayan toplumsal dışavurum için bir zemin teşkil ederken gizliliğin her an kaybolabilir olması da argonun dinamik bir yapıya sahip olmasını sağlar. Yapısı ve amaçları gereğince yüzü her an değişime, yenilenmeye dönük olmak zorunda olan argoda kullanılan bazı öğeler, gizliliğini kaybetmediği sürece kullanımda kalır (McArthur, 2005: 553-554). Geçici bir söz varlığına sahip olması aslında yapı-bozum ve yeniden üretim bakımından argoyu en güçlü kılan yönüdür. Bu devamlılık arz eden üretimi gerçekleştirecek olan halk; sözlü ve yazılı dilin/kültürün tüm verilerine de başvurmak ve yaratıcı olmak zorundadır. Anonim yaratıcılar tarafından (Terzioğlu, 2006: 105) halkın tüm ürünlerinden beslenerek oluşturulan argo, hem toplumdil-bilimsel hem de folklorik değerlendirmeler için önemli bir kaynaktır.

Genel dilde kullanılan pek çok sözcüğe yeni anlamlar yüklenerek farklı gruplara, mesleklere ve cinsiyete ait özel diller oluşturulduğu görülür. Gizli bir dil tabakasını teşkil eden argonun söz varlığında da şifreleme ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılan bu sözcükler; çeşitli kavram, düşünce ve duyguların örtülü anlatımını sağlar.

Başlangıçta farklı şekillerde doğayı tasnif eden insan, geliştirdiği sayılar için sözcükler, daha sonra da sembolik göstergeler olan rakamları bulmuştur. Sayılara zamanla toplumların yaşadıkları coğrafyaya, din ve kültürlerine bağlı olarak metaforik, metonimik, ironik ve sembolik anlamlar da yüklenmiştir. Toplumların coğrafya ve din değişiklikleri kültürlerini de etkilemiş ve bu değişim sayıların farklı anlamlar kazanmasına sebep olmuştur. Toplumların kendine haskültürleri, sayıların yerel anlamlarını belirlerken toplumların ortak deneyimleri sonucunda oluşan kolektif bilinç evrensel anlamlarını şekillendirir.

Zamirler, akrabalık ve organ adları yanında bir dilin temel söz varlığı arasında kabul edilen sayıları karşılayan sözcüklerin de halk kültüründen beslenen argoda çeşitli işlev ve anlamlar yüklenerek kavram alanlarını genişlettikleri görülür. Bu kullanımlar içinde kazandıkları sembolik değer ve ifadeler, dili kullanan toplum ve birey için/arasında gizli bir iletişim imkânı sağlar. Bu imkânın oluşmasında etkin faktör, bireylerin birlikte oluşturduğu yaşama kültürünün bağlı olduğu değerlerdir. Argonun folklorik bir değer olarak ortaya çıkışını ve varlığını pekiştiren alanlardan biri sayılardır. Sayıların evrensel iletişimde birleştirici gücü olmasına rağmen argo folklorik dinamiklerden yararlanarak sayıların varlığını da kültürel bir değer olarak sunabilmiştir. Argoda sayılar, bazen sadece sayısal bir ifade taşıırken bazen de yan/yeni anlamlar yüklenerek ölüm, cinsellik, zaman gibi pek çok konunun ifade şeklinin şifreleri olarak, gündelik dilin sınırlarını genişleterek yeni ve özgün ifade imkânları ortaya koyarlar. Taşıdığı metaforik ve sembolik anlam sayıların algılanış ve yorumlanış biçimini yansıtır.

Alan yazınında argoda kullanılan sayılar üzerine sadece H. A. Balcı (2019)'nın toplum-dilbilimsel bakış açısıyla argo sözlüklerdeki sayıları değerlendirdiği bildirisi bulunmaktadır. Balcı bu çalışmada, "sayıların" argodaki kullanım şekillerine bakarak toplum-dilbilimsel açıdan özelliklerini ele almış ve sayı olarak argo kullanımlarını sınıflandırmıştır (2019: 290-295). Bu başlıklar altında da yalnızca argo sözlerin listesi verilmiştir. Sonuç bölümünde argodaki sayıların *daha çok cinsellikte ve hile, başarısızlık anlamında kullanılması, sayı yerine kullanılan sözcükler de olması, erkek anlamında kullanılan sayıların genellikle eş cinselliği karşılaması, sayılarla insana özgü hareket, duygu, düşünce, sıfat ve eylemlere yönelik kullanımların da ifade edilmesi, oyun ve uyuşturucu için sayılara başvurulması* gibi ilgi çekici özelliklerine dikkat çekmiştir (2019: 296). Argo, muhtemelen halkbiliminin çoğunlukla şehirli halk tarafından üretilen bir ürünü (Terzioğlu, 2006: 103) olduğu için halkbilimi ve argonun bir arada ele alındığı araştırma sayısı ise çok azdır. Bu makalede ise *Tanıklarıyla Büyük Argo Sözlüğü* (Aktunç, 1998), *Türk Argo Sözlüğü* (Devellioğlu, 1980), *Kadın Argosu Sözlüğü* (Bingölçe, 2001) taranarak bu sözlüklerde yer alan sayılar tespit edilmiştir. Sayı değeri taşıyan sözlükbirimlerde kullanılan sayıların metaforik ve sembolik anlamları incelenmiştir. Bilimsel kaynaklar dışında tabirlerin kullanımına dair bilgiler içeren köşe yazılarının, haber yazılarının, sanal sözlüklerin tanıklığından da yararlanılmıştır. Türk toplumunun sayılara yüklediği anlamlar ele alınarak sayıların şekilden anlama, tarihten folklor, duygudan cinselliğe kadar uzanan geniş bir kapsamda yansıttığı toplumsal değerlerin izleri aranmıştır. Sayıların argodaki kullanımları üzerinden Türk toplumun düşünüş, hayatı algılayış ve yaşayış biçimine dair değerlendirmelerde bulunulmuştur.

2. Argoda kullanılan sayılarda kültürün izleri

-0-

sıfır i. 1. Aptal ve bön kimse. 2. "Hiç" anlamında kullanılır. (FB)

sıfır derinlik d. Aptal ve bön kimselerle alay etmek için söylenir. (FB)

sıfır kilometre d. Bakire ya da bakir kimseler için söylenir. (FB)

sıfır numara s. 1. En mükemmel, fevkalade. (FD) 2. d. Aptal ve bön kimse. (FB)

sıfırı tüketmek d. 1. Tahammülü kalmamak, dayanamamak, sabrı tükenmek. 2. İflas etmek, elinde avucunda kalmamak. 3. Ölmek. (FD)

sıfırlamak f. Ölmek. (FB)

Sıfır, gündelik dilde her ne kadar hiçliğin ifadesi gibi kullanılsa da aslında tam bir hiçlik ifadesi taşımaz; çünkü sıfır hiçbir şeyden farklı olarak “orada olmayan”ın sembolüdür. Hiçbir şey yokluğu yansıtırken sıfır, bu sayı veya ögenin var olduğunu fakat orada olmadığını ifade eder; bu bakımdan hiçbir şeyin miktarını temsil eder. Sıfır bir kavram olarak hiçlik, bitmişlik, yokluk ifadesi taşır; sıfat kategorisinde kullanılarak tüm olasılıkların ortadan kalktığının ifadesi olur (Arsham, 1996: 4). Sıfırın bu anlam çerçevesi dikkate alındığında argoda da tek başına kullanılarak hem “hiç”i karşıladığı hem de orada olmayana ifade ettiği görülür; “aklı olmayan” yani “aptal, bön” anlamını da bu şekilde kazanır. *Sıfır derinlik* tabirinde ise bir sıfat göreviyle kullanılarak hiçliğin miktarına işaret eder; “derinlik” sözcüğünün kazandığı mecaz anlamlardan biri “anlam yüklü olma durumu”nun mevcut olmaması ile yine “aptal, bön kimse”yi karşılar. Aynı anlam *sıfır numara* tabirinde de söz konusudur. *Sıfır numara* tabiri aynı zamanda daha çok külhanbeyliğin sıfatı olarak kullanılır ve kişide kabadayılık sıfatının en ileri noktasının bulunduğunu ifade eder; bugün bu ifadenin *on numara* şeklinde olması ise dikkat çekicidir.

Daha önce kullanılmayan arabayı karşılayan *sıfır kilometre* tabirinde araba ile insan arasında bir benzetim kurulum ve kullanılmamışlık anlam eşleşmesiyle daha önce cinsel deneyimi olmamış kişileri karşılamak için söylenir.

Sıfırı tüketmek ve *sıfırlamak* tabirlerinde ise “var olma durumunun yokluğu” anlamı ile ölüm simgelenir. Sıfır; “var olmama” bağlamında zıttı ve yansıması olarak birlik ile bağlantılıdır; dairesel biçimi nedeniyle sonsuzluğu ifade ettiği için de varoluş içindeki insanın yaşam güçlerini dönüştürmesiyle ortaya çıkan durumu, “ölüm”ü simgeler (Cirlot, 2001:231-232). Varlığın tükenmesi, bitmişlik anlamı yine somut olarak mal, soyut olarak ise sabrın yokluğunun da ifadesi olur.

-1-

bir seksen uzanmak *d.* 1. (İnsan için) Boylu boyunca yatıp kalmak. 2. Tam bir başarısızlığa uğramak. (HA) krş. *iki seksen uzanmak*

bir seksen uzatmak *d.* (Birisini) Silah kullanarak ya da döverek boylu boyunca yere sermek. (HA) krş. *iki seksen uzatmak*

birinci dereceden yanık *d.* Sırlıslam aşık olmak. (FB)

dokuz osurukta bir osuruk almak *d.* Bir kimsenin kısmetinin azlığını anlatmak için söylenir. (FB)

Bir sayısı; bir seksen uzanmak, bir seksen uzatmak sözlerinde ölçü belirterek (metre) sayı değeri ifade eder; ayrıca üç ve dokuz sayılarıyla kullanılarak oranlama yapılmasını sağlar. Makalede sayı değeri olarak kullanılmadığı için verilmeyen sözlerde; aynılık, yalnızca, sadece ve teklik anlamları ile belirsizlik sıfatı görevinde kullanıldığı da görülür.

-2-

iki boku üst üste gelmemek *d.* Çok yoğun bir koşuşturma içinde olmak. (FB)

iki buçuk /iki buçukluk *d.* Futbol alanında top toplayan kimse; top toplayıcı. (HA)

iki dolu bir sile cartı curtı yanı sıra *d.* Her açıdan can sıkıcı bir durumla karşılaşıldığını anlatmak için söylenir. (FB)

iki dudağın dediği olur *d.* Bir kimseyi cinsel açıdan memnun edenin dediğini yaptıracağını anlatmak için söylenir. (FB)

iki günlük gelin, niye ağrıyor belin *d.* Tembellik edenler ya da bir şeyden çok çabuk sıkılanlar için alay yollu olarak kullanılır. (FB)

iki ineğe bir ot bölememek *d.* Beceriksiz kimseler için söylenir. (FB)

iki kilo balla yenmemek *d.* Bir durumun ya da kişinin katlanılmazlığını, dayanılmazlığını vurgulamak için söylenir. (FB)

iki lafın belini kırmak *d.* Sohbet etmek. (FB)

iki seksen uzanmak *d.* 1. Ölmek. 2. Dayak, darbe vb. nedeniyle yere düşüp kalmak. 3. Dertsiz tasasız yatıp dinlenmek, keyif yapmak. krş. *bir seksen uzanmak* (HA) 4. Keyiflenmek, neşelenmek, zevklenmek. (FD)

iki seksen uzatmak *d.* (Bir kimseyi) 1. Dövüp yere düşürmek. 2. Öldürmek. (HA)

iki taraflı/ iki zevkli *d.* 1. (Kadın için) Olağan cinsel ilişkinin yanı sıra anal ilişkiye de giren. 2. (Erkek için) Gerek karşı cinsle, gerek kendi cinsinden kişilerle cinsel ilişkilere giren; biseksüel. 3. (Eş cinsel erkek için) Hem aktif olarak, hem de pasif olarak ilişkiye giren. (HA)

ikilemek *f.* 1. Kaçmak, fırat etmek. 2. Gitmek, yürümek. (HA)

ikinci baskı *d.* Bir eylemin ikinci kez yapıldığını, bir sözün ikinci kez söylendiğini belirtmek için kullanılır. (HA)

ikiz tepeler *d.* Memeler, göğüsler. (FB)

ikizler i. Kız, kadın memeleri veya göğsü. İkizlere takke giydirmek. (FD)

ikizler i. (Kadında, kızda) Göğüsler, memeler. (HA)

ikizlere takke *d.* Sutyen (Özellikle işportacılar tarafından kullanılır). (HA)

inadım inat götüm iki kanat *d.* Çok inatçı kimseler için alay yollu olarak kullanılır. (FB)

seni doğuracağıma iki taş doğururdum da inşaata temel olurdu *d.* Hayırsız evlatlar için söylenir. (FB)

İki; genelde sıfat görevinde (*iki dudak, iki bok, iki inek, iki kanat, iki taş, iki taraflı, iki zevkli*) bir ismi sayı değeri olarak niteler; ayrıca isme bazen azlık (*iki günlük gelin, iki lafın belini kırmak, iki ineğe bir ot bölememek*) bazen de çokluk (*üç dakikada iki adam gömmek, iki kilo balla yenmemek*) anlamı kazandırmak için kullanılır.

Futbol maçlarında saha kenarında top toplamakla görevli olan çocuklara verilen *iki buçuk, iki buçukluk* adı, 90 dakika boyunca bu işi yapmaları karşılığında aldıkları ücret iki buçuklukta hareketle verilmiştir.¹

İkilemek sözündeki iki sayısı ile kaçma, gitme işinin yapılmasını sağlayan bacaklar/ ayaklar karşılanmış ve Türkçede isimden fiil türetmede en çok kullanılan eklerden biri olan +le- ile sözcüğün fiil hâli oluşturulmuştur. Sözcüğün argo anlamının oluşmasında Şerifoğlu ve Yılmaz'ın da dikkat çektikleri üzere (2022: 239-240), 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren metinlerle tanıklanabilen “konuşurca muhatabı kendinden uzaklaştırmak hem de onu tahkir etmek için” kullanılan *sek-* fiilinden türetilen *siktir* kelimesinin anlamı da etkili olmuş olabilir. “İki ayakla sekmek” olarak düşünüldüğünde kovma ilgisıyla *ikilemek* sözcüğünde de eylemin gerçekleştirilme biçimindeki uzaklaşma karşılanmak istenmiştir.

İkinci baskı sözü matbaa terimlerinden argoya geçen bir sözdür. Yayımlanacak eserin baskı sayısını bildiren bu sözde aslında sıra sayı ifadesi söz konusudur ve *baskı* ismiyle bir sıfat tamlaması kurularak eserin aynı şekilde yeniden basılması ile bir eylemin veya sözün ikinci kez söylenmesi arasında benzerlik kurularak anlam oluşturulmuştur.

“Birbirinin eşi olan, iki taneden meydana gelen” anlamından hareketle memeleri karşılamak için *ikiz* sözcüğünün anlamı kullanılmıştır. İkiz tepeler sözünde memelerin şeklini esas alarak tepeyle; *ikizlere takke* sözünde ise sutyen ve takke arasında benzetim kurulmuştur. Böylece toplumda içinde söylenmesi ayıp sayılan *meme* ve *sutyen* sözleri örtük anlatımla şifrelenmiş olur.

İki seksen uzanmak/uzatmak ifadeleri için verilen öl(dür)mek ve dayak nedeniyle yere düş(ür)mek anlamları, mezarın ebatlarıyla ilgilidir. Yönetmelikte² açıkça belirtildiği üzere mezarın uzunluğu 2 metre, eni 80 santimetredir. Bu ebatlardan hareketle argoda iki seksen ile ölüm ve mezar arasında bağlantı kurularak anlam şifrelenmiştir. Yine birini dövüp yere sermek anlamı da kişinin yerde boylu boyunca yatmasından mülhemdir. *İki seksen uzanmak* için verilen “keyiflenmek, dertsiz tasasız yatıp dinlenmek, keyif yapmak” anlamı da kişinin ölümle tüm dertlerinden uzaklaşması, rahata ermesine işaret ederek oluşturulmuştur.

-3-

üç asla mahkûm olmak *d.* 1. Durumu güçlüyken, durumu daha da güçlü birisiyle karşı karşıya gelmek zorunda kalmak. 2. (Birisinin) Gevezeliklerini dinlemek zorunda kalmak. (HA); Birinin palavrasını dinlemeye mecbur olmak. (FD)

üç ayak *d.* 1. Darağacı, idam sehpası. 2. (Erkek için) Cinsel istekleri azmış durumda olma. 3. Erkeklik organı sertleşmiş durumda olma. 4. (Erkek için) Abazan olma durumunu niteler. (HA)

üç ayak gezmek *d.* (Erkek) Sürekli abazan olmak. (HA)

üç buçuk atmak *d.* 1. Korkmak, çok korkmak. 2. Korkusunu belli etmek. (HA)

üç dakikada iki adam gömmek *d.* Aynı anda çok sayıda erkekle birlikte olan ya da birden çok sevgiliyi idare edebilen kadın. (FB)

üç etek *d.* 1. Bohçacı. 2. Gezgin satıcı kadın. (HA)

üç günlük seyisliği var, kırk yıllık at boku eşeler *d.* Bilmediği işe karışan, burnunu sokanlar hakkında kullanılır. (FD) *d.* Cahil ve deneyimsiz olup bilmişlik taslamak. Böyle kimseler için alay yollu olarak kullanılır. (FB)

üçkâğda gelmek *d.* 1. Kanmak, aldanmak; kandırılmak, aldatılmak. 2. Dolandırılmak. 3. Tuzağa düşmek. (HA)

üç kâğda getirmek *d.* 1. Aldatmak, kandırmak. (FD), (HA). 2. Dolandırmak. 3. Hile yapmak, tuzağa düşürmek. (HA)

üçkâğıt *i.* 1. “Bul karayı, al parayı” oyunu; oyunu oynatan, ikisi kırmızı, birisi siyah simgeli üç iskambil kâğıdına bir zemin üzerinde sürekli yer değiştirir ve oynayanların karayı bulmasını ister. Karayı bulan, koyduğu paranın mislini alır; bulamayanın parası oyunu oynatan kişide kalır. 2. Hile, tuzak. 3. Dolandırıcılık. (HA)

üçkâğıt açmak *d.* 1. Üçkâğıt oyununu yönetmek, üçkâğıt oynatmak. 2. Hile yapmak. 3. Dolandırmak. (HA), (FD)

üçkâğıt atmak *d.* 1. Hile yapmak. 2. Dolandırmak. (HA)

üçkâğıtçı *s. ve i.* 1. Üçkâğıt oynatan kimse. 2. Yalancı. 3. Hilekâr, hilebaz. (HA), (FD)

üç kuruş fazla olsun ille de kırmızı olsun *d.* Kadınların kırmızı ve canlı, parlak şeylere meraklarını anlatmak için kullanılır. (FB)

üç kuyucu/üçkuyucu *d.* Oğlançı, kulampara. (HA); (FD)

üçte biri/üçün biri *d.* Erkeklik organı, penis, zeker. (HA)

üçün birini almak *d.* (Alay yollu) “Hiçbir şey kazanmamak, hiçbir şey almamak, alamamak” anlamında söylenir. (HA)

Üçkâğıt tabiri; üçkâğıt³ oyununda oyunu oynatanın el çabukluğuyla hile yaparak karşı-sındaki oyuncuyu kandırması esas alınarak mecaz anlam ile *hile*, *dolandırıcılık*, *yalan* sözcüklerinin karşılığı olarak argoya geçer; bu sözcük aynı zamanda genel dilde de kendisine yer bulur. Sözcüğün söz yapım yollarından türetme ile *üçkâğıtçı*; birleştirme yöntemiyle *üçkâğıda gelmek*, *üçkâğıda getirmek*, *üçkâğıt açmak*, *üçkâğıt atmak* sözleri de oluşturulmuştur. Tüm bu sözlerde üç; ikisi aynı biri farklı olan üç iskambil kâğıdının sayısıdır. *Üç as'la mahkûm olmak* sözünde iskambil oyunundaki kartlardan birinin adı olan *as'tan* hareketle yapılan üç as tamlamasında sayı değeri olarak üç ifade edilmekle birlikte iskambil oyununda elinde üç as'ı olan kişinin oyunda kazanmaya yakın olmasına işaret edilir. Kişinin elinde üç as olmasına, elinin güçlü olmasına ve kazanmasına kesin gözle bakılmasına rağmen kaybetmesi bu sözün anlamının kurgulanmasını sağlamıştır.

Üç ayak sözünde ayak isminin sıfatı olarak sayı değeri ifade eden üç sayısıyla erkeklik organının vücudun dışarısında olması ve sertleştiğinde kişinin iki ayağına ilave bir ayak gibi düşünülmesi sonucunda adlandırma yapılmıştır. *Üç ayak gezmek* sözü de bu anlam kurgusuna dayanır. *Üç ayak*'ın “darağacı, idam sehпасı” anlamı ise üç ayaklı olan idam sehпасından yola çıkılarak ad aktarması yoluyla oluşturulur. *Üç dakikada iki adam gömmek* ifadesinde iki çokluk ifadesi taşırken dakikanın sıfatı olan üç ile kısa zaman anlamı verilmiştir.

Üç etek ile “bohçacı, gezgin satıcı” anlamının karşılanmasında, gelinin kına ve düğün günü giyeceği elbiselerin yöresel adı “üç etek”ten ilham alınmıştır. Kutnu kumaşından diki-len bu elbiselere; ön ikisi dar, yan ve arkası geniş, derin yırtmaçlı şekliinden dolayı “üç etek” adı verilmiştir (Demirbilek, 2018: 36-37).

Üç günlük seyisliği var, kırk yıllık at boku eşeler sözünde *kırk* (yıllık) ile çokluk, *üç* (günlük) ile azlık anlamı karşılanarak kıyaslama yapılmış ve çok az deneyimi olmasına rağmen bilmişlik taslamak anlamı oluşturulmuştur.

Üç kuruş fazla olsun ille de kırmızı olsun sözünde paranın miktar olarak fazla olmasını ifade eden yuvarlak bir sayı olarak kullanılmıştır.

Üç kuyucu/üçkuyucu sözünün “oğlancı, kulampara” anlamı; *kuyu* sözcüğünün argoda karşıladığı “anüs, makat” anlamından hareketle oluşturulan *kuyucu* “anal ilişkiden hoşlanan (aktif erkek)” (Aktunç 1998: 195) için kullanılmasıyla kurgulanmıştır. Burada *kuyucu*'nun sıfatı olan üç sayısının kullanılmasıyla cinsel ilişkinin üç yolla gerçekleştirilmesine işaret edilmiş olabilir.

Üçte biri ve üçün biri sözlerinde erkeğin dış genital organlarının (penis ve iki testis) sayısının üç olması ve penisin bu üçlü içinde bir sayısı ile temsil edilmesi ile ilgilidir. Burada üçün tam sayı değeriyle kullanılması söz konusudur. *Üçün birini almak* tabirinde ise alay yoluyla “hiçbir şey kazanmamak, hiçbir şey almamak, alamamak” anlamında kullanılır. *Üç buçuk atmak* tabirindeki anlamın kurgulanış biçimi üzerine bir bilgiye ulaşılamamıştır.

-4-

ağı dört köşe olmak *d.* Keyifli, neşeli, olmak. (FD)

dört ayak *d.* Eş cinsel erkek. (FB)

dört ayak olmak *d.* Domalmak. (HA)

dört kâğıt/dört kâğıtlı *d.* Dört adet sigara kâğıdı birbirine eklenerek sarılan esrarlı sigara; çok kalın esrarlı sigara. (HA)

dört kaşlı *d.* Bıyıkları yeni terleyen delikanlı. (FB)

dört kollu *d.* Tabut.

dört köşe olmak bk. *sekiz köşe olmak* (HA)

dört patlarlı dizel motoru (i.) Tecrübeli eski fahişe. (FD)

dörtteker i. (*dört tekerlek*'ten) Otomobil. (HA)

jetonu dört köşe (plastik) olmak *d.* Geç anlayan, anlama güçlüğü çeken kimseler için söylenir. (FB)

Mutluluk ifade eden *ağzı dört köşe olmak*, *dört köşe olmak* sözleri, soyut olan sevinç duygusunun insan bedeni üzerinden somutlaştırılarak muhatabına daha anlaşılır ifade edilir (Şerifoğlu, 2011: 47). *Dört ayak olmak* sözünde “domalmak; elleri, diz ve dizlerden aşağısını yere değdirerek kalçayı havaya kaldırıp durmak”⁴ anlamı kişinin ellerini de ayak gibi kullanmasından kaynaklanır. *Dört ayak* sözünün “eş cinsel erkek”i karşılması ise cinsel ilişki şekliyle ilgili olmalıdır. *Dörtteker* adlandırmasında otomobilin tekerlekleri esas alınarak, *dört kollu* tabirinin “tabut” anlamında tabutun dört kol ile taşınmasından hareketle, *dört kâğıt* ve *dört kâğıtlı* adlandırmalarında dört sigara kâğıdının sarılmasından dolayı kalın olan esrarlı sigara ad aktarması yolu ile anlam kurgulanmıştır.

Dört kaşlı tabirinde dudakların üstünde iki tarafta çıkmaya başlayan bıyıkların şekli ile kaş arasında benzetim kurulmuş ve bunlar da kaş kabul edilerek anlam oluşturulmuştur. Şoför argosunda *dizel* sözcüğünün “ahlakı zayıf kadın, fahişe” (Devellioğlu, 1980: 76; Aktunç, 1998: 92) anlamlarına gelmesi ve *dizel*, *tam dizel*, *yarı dizel*, *motor* gibi sözcüklerin toplumda ahlaki yönden geçerli meslekler dışında çalışan kadın için kullanılması (Koç, 2016: 131) söz konusudur. *Dört patlarlı dizel motoru* sözünde de araçların teknik özelliklerinden biri olan *dört patlarlı* sözünün eklenmesiyle tecrübeli anlamı katılmış ve böylece “tecrübeli eski fahişe” anlamı oluşturulmuştur. Burada dört, sayı değerini ifade eder.

Jetonu dört köşe (plastik) olmak sözüyle “gişelerde, telefon ve türlü oyunlarda para yerine kullanılan küçük, metal veya plastik nesne”yi⁵ karşılayan jetonun normalde yuvarlak olması ve atıldığı yere hızlıca düşmesi dikkate alınarak dört köşe olması hâlinde takılarak düşeceği fikri ve yavaş bir şekilde işlemi yerine getireceği üzerinden “geç anlayan” anlamı kurgulanmıştır.

-5-

beş s. Puşt. (FD)/ (Osmanlıca rakamlarda 5 sayısı “o” biçimindedir.) Pasif eş cinsel erkek. (HA)

beş dakkada Beşiktaş *d.* Bir işin çabucak yapılabileceğini ya da yapıldığını belirtmek için kullanılır. (HA)

beşerleme *d.* Erkekler arası eş cinsel ilişki. (FB)

beşlik *i.* 1. Pasif eş cinsel erkek. krş. *beş*, *beş numara*, *beş yıldız*. (FD) 2. Kıç. 3. Anüs, makat. 4. (Futbolda) Rakip oyuncunun bacaklarının arasından geçerek kaleyi bulan top; bacak arasından gol. (HA)

beş kardeş *d.* Tokat, tokat vurmak. (FB)

beş kuruşa beş dombalak dikmek *d.* Çok cimri olmak. (FB)

beş numara *d.* 1. Pasif eş cinsel erkek. krş. *beş*, *beşlik*, *beş yıldız*. 2. Anüs, makat. (HA)

beş yıldız s. Meb'ûn. (FD); *d.* Pasif eş cinsel erkek. (HA) krş. *beş*, *beşlik*, *beş numara*

bir şey söylerse beş şey söylemek *d.* Birisine polemik yaratmaması için uyarı yapmak üzere söylenir, lafla üste çıkmak için kullanılır. (FB)

bire beş vermek *d.* 1. Erkeklerin kendi aralarında cinsel ihtiyaçlarını gidermesi ile ilgili olarak alay yollu olarak kullanılır. 2. Erkek eş cinselliğini anlatmak için söylenir. (FB)

sidikli şişe pipisi beşe *d.* Yatağa işeyen çocuklarla alay etmek için söylenir. (FB)

Argoda *beş, beşlik, beş numara, beş yıldız, beşerleme, bire beş vermek* ifadelerinin eş cinsel erkeği adlandırmak için kullanıldığı görülür. Sosyal olarak dışlanan ve tabu olarak görülen bir alan olan eş cinselliğe ait kavramların ifade edilmesi için örtük anlatımdan faydalanılmıştır. Toplumda tabu olarak görülen eş cinsellik Türk dilinin tarihî ve çağdaş dönemlerinde de pek çok farklı sözcükle karşılanmıştır. Argo sözlüklerde eş cinsel için kullanıldığı tespit edilen sözcük⁶ sayısı ise standart dilde, ağızlarda ve tarihî metinlerde tespit edilen sözcüklerden daha fazladır (Herkmen, 2022: 190-199).

Argoda eş cinsel anlamını karşılamak için yuvarlak şekilden hareketle yapılan adlandırmalarda beş sayısının Arap alfabesinde “o” şekline sahip olması etkili olmuştur. Eş cinsellik ve yuvarlaklık arasında kurulan bağlantı ise çok daha eskiye dayanır. Uygurca metinlerde geçen *çan* “kap, bardak, kadeh, fincan, kâse, küçük kâse” (Wilkins, 2021: 221) sözcüğünde de bugün argo olarak kullanılan *top, tekerlek* sözcüklerindeki şekil benzerliğinden yararlandığı görülür (Herkmen, 2022: 190). Toplumun tabularından biri olan eş cinsellik, beş ve elli sekiz sayısı üzerinden kurulan örtük bir anlatımla ifade edilmiştir. *Bire beş vermek* tabiri ile “erkeklerin kendi aralarında cinsel ihtiyaçlarını gidermesi” anlamı; bir ve beş sayısı ile erkeğin cinsel organları olan penis ve anüs arasında şekil bakımından benzerlik kurularak oluşturulmuştur.

Argoda *beş dakkada Beşiktaş* ifadesinde görüldüğü üzere beş sayısının bir işin çabukluğunu ifade etmek için kullanılması söz konusudur. *Beş kuruşa beş dombalak dikmek* ifadesinde ise beş sayısının kuruş sözcüğü ile eşdizimli kullanılması paranın azlığını gösterirken az bir paraya çok fazla ürün elde etmenin mümkün olmaması ile de ifadeye “cimrilik” anlamı kazandırır. Beşin buradaki azlık ifadesine karşın *bir şey söylerse beş şey söylemek* tabirinde beş sayısı “fazlasıyla karşılık vererek üste çıkmak” anlamı taşır.

Beş kardeş tabirinde ise “tokat” anlamının oluşmasında parmakların beş tane olması üzerinden benzetme yapılmıştır. Bu ifade, Osmanlı dönemi sözlüklerinden *Kâmûs-ı Türki* (Şemseddin Sami, 1317: 293), *Resimli Türkçe Kâmûs* (Kestelli, 2011: 46)’ta da aynı anlamda geçer.

Bir alay anlamı yüklenerek oluşturulan *sidikli şişe pipisi beşe* tabirinde beş sayısı, şişe sözcüğüyle ses uyumu sağlamak için seçilmiştir; bu durum, argoda kullanılan sözlerde çağrışım alanları yanında ses uyumunun da dikkate alınmasına bir örnektir.

-6-

altı kapı almak (HA)/**altı kapıya almak** *d.* Sağlama bağlamak, kıyılayamayacak hale getirmek. (FD)

altı kapıya bağlamak *d.* 1. Çıkacak yol bırakmamak. 2. Sıkıştırmak. 3. Sağlama almak. 4. Sonucu sağlamlaştırmak. (HA)

altı okka *d.* “Çok iyi, üstün” anlamlarında kullanılır. (HA)

taşak altı okka *d.* “Mert, cesaretli, güçlü” anlamlarında kullanılır. (HA)

Altı kapı almak, altı kapıya almak, altı kapıya bağlamak sözlerinde altı sayısındaki anlam tavlâ oyunundaki karşılığında⁷ hareketle sağlanmışır. Tavlâda altı hanenin de kapatılması üzerine rakip oyuncunun pulunu hiçbir şekilde çıkarmasına izin verilmemesinin sonucu olarak “sıkıştırmak, sonucu sağlamlaştırmak” anlamları oluşturulmuştur. *Altı okka* sözünde okka sözcüğünün kazandığı “önemli ve değerli”⁸ mecaz anlamından hareketle *altı* sayısının da okkanın miktarını bildirmesiyle “çok iyi, üstün” anlamı yüklenmiştir. *Taşak altı okka* sözünün “mert, cesaretlî, güçlü” anlamı; *altı okka* tabirinin üstünlük belirtmesine *taşak*⁹ sözcüğünün bir erkek üreme organı olarak erk, cesaret ve gücü temsil etmesinin eklenmesiyle kurgulanır.

-7-

işin allaha kalırsa anan yedi bayram düzülür *d.* Kendi sorunlarını çözmek için bir şey yapamayan, başkalarının yardımını veya şansını bekleyenlerin sonuç alamayacağını anlatmak için alay yollu olarak kullanılır. (FB)

yedi musluk kurutmak *d.* Çok sayıda erkekle cinsel ilişki kurduğu halde hiç birinden doyum elde edememek, memnun kalmamak. (FB)

yedi sülalesinden bando mızıkayla geçmek *d.* 1. Cimağ etmek. 2. (Birisine) Çok ağır küfretmek. (HA)

yedi sülalesini sinemaya götürmek *d.* Bir kimseye küfretmek, sövmek. (FB)

yedisini birden yemek *d.* Birçok ve hepsi birbirinden beter sorunla karşılaşmak. (FB)

Türk toplumunda akrabalık terminolojisi arasında geçmişle bağı ifade eden “yedi sülale” ifadesiyle *yedi sülalesinden bando mızıkayla geçmek* ve *yedi sülalesini sinemaya götürmek* tabirlerinde; kişinin tüm geçmişine küfredilmesi söz konusudur. *İşin allaha kalırsa anan yedi bayram düzülür*, *yedisini birden yemek* ve *yedi musluk kurutmak* sözlerinde ise yedinin çokluk ifade ettiği görülür.

-8-

sekiz *d.* Cinsel ilişki. (FB)

sekiz çizmek *d.* (Bir kimse ya da bir ulaşım aracı) Buzda, çamurda kayarak karışık hareketler yapmak, kendi ekseninde birkaç kez dönmek. (HA)

sekiz köşe olmak *d.* 1. Keyfi gelmek, keyifli olmak. (FD) 2. *d.* Pek neşeli olmak, çok keyifli olmak. Bir şeye çok sevinmek; bir şeyden pek zevk almış bulunmak. krş. *dört köşe olmak* (HA)

sekiz olmak *d.* 1. (Biri ya da bir şey) Çapraşık bir durumda olmak, yapı bakımından karmakarışık bir duruma gelmek. 2. (Birisi) Hoşnut olmak; çok sevinçli olmak. 3. (Kadında) Vajina ve anüs cinsel ilişkide kullanılmış olmak. (HA)

sekize çekmek *d.* (Bir erkek) Kadınlâ hem vajinal, hem anal yoldan cinsel ilişkide bulunmak. (HA)

sekize çevirmek *d.* (Bir erkek) Bir kadını hem anal, hem vajinal yoldan elde etmiş bulunmak. (HA)

sekizli çekmek *d.* 1. Kaytarmak ya da işten kaçmak. 2. Asıl söyleneceği söylemeyip palavrayla vakit öldürmek. (FB)

Sekiz sayısının argodaki karşılığı cinsel ilişkidir; *sekiz olmak*, *sekize çekmek*, *sekize çevirmek* sözlerindeki anlamlar da bu karşılıktan oluşturulmuştur. Burada sekizin cinsel ilişkiyi ve özellikle de hem anal hem de vajinal ilişkiyi karşılaması sekiz sayısının şeklinden kaynaklıdır. İki dairenin (8) birleşmesinden oluşması ile bir benzetim kurularak -homoseksüel erkeği karşılamak üzere kullanılan *top*, *yuvarlak* gibi sözlerin oluşmasında da aynı benzerlik esas alınmıştır- bu anlamın yüklendiği söylenebilir.

Sekiz çizmek tabirinde buzda veya çamurda kayan birinin/bir şeyin bu zeminde ortaya çıkaracağı hareket ile şekil bakımından benzerlik kurularak ilgili anlamın kurgulandığı görülür.

Sekizli çekmek sözünde “kaytarmak” ve “asıl söyleyeceği sözü söylememek” ifadesi yine sekizin şekliyle ilgili olmalıdır. *Yan çizmek, lafı dolandırmak* ve *zızzak çizmek/yapmak* deyimleri de benzer anlam kurgusuna sahiptir.

Sekiz olmak, sekiz köşe olmak sözlerindeki “keyif, neşe, mutluluk” anlamı sekiz sayısı ile cennet arasındaki -sekiz köşeli yıldız biçimindeki cennet damgaları ile ifade edilen cennette insanın huzur, keyif ve neşe içinde olması- bağlantıdan¹⁰ kaynaklanmış olmalıdır.

-9-

anasının karnında dokuz ay yarağa göt vermek *d.* 1. (Özellikle bir erkeğe) hakaret etmek için kullanılır. 2. Eş cinsel erkeğe ağır hakaret etmek için söylenir. (FB)

bir osuruk dokuz doktor sıçırır *d.* Osurmanın faydalarını anlatmak için söylenir. (FB)

dokuz düğüm atmak *d.* 1. Parasını harcamaya kıyamayan kimseler için söylenir. 2. Bir kimseyi kendisine âşık etmek. (FB)

dokuz osurukta bir osuruk almak *d.* Bir kimsenin kısmetinin azlığını anlatmak için söylenir. (FB)

işi dokuzdan gitmek *d.* İşleri iyi gitmek; işleri yolunda olmak. (HA)

kocanın iyisi dokuz oturakta paralansın *d.* Kocaları kötülemek için söylenir. (FB)

Erkeğe ve özellikle de eş cinsel erkeğe hareket amacıyla kullanılan *anasının karnında dokuz ay yarağa göt vermek* sözünde *ay* isminin sıfatı olan *dokuz* ile bebeğin anne karnında dokuz ay taşınmasına tam sayı ifadesi ile gönderme yapılmıştır. *Bir osuruk dokuz doktor sıçırır, dokuz osurukta bir osuruk almak, kocanın iyisi dokuz oturakta paralansın* sözlerinde dokuz sayısının çokluk ve yuvarlak bir sayı ifadesi taşır. Yine *dokuz düğüm atmak* sözünün ilk anlamında kesenin ağzını açmamak için dokuz düğüm atmaya işaret etmek ve ikinci anlamında âşık etmek için büyüde (Aydın 2012; Esirgen 2014; Karagöz 2006; Ordu 2020) kullanılan düğüm atmaya gönderme yapmak üzere yuvarlak bir sayıyı karşılar. Dokuz sayısının “mükemmellik sayısı ya da nihai sınır” (Schimmel, 2000: 188) ifadesi ise *işi dokuzdan gitmek* sözünün “işleri iyi gitmek” anlamında görülür.

-10-

on amı olsa birisini vermemek *d.* Bir kimseyi hiç çekici bulmadığını anlatmak için alay yollu olarak söylenir. (FB)

on aylık *d.* Kendini beğenip büyülenen kimselerle alay etmek için söylenir. (FB)

on kuruş *d.* Polis. (HA)

On amı olsa birisini vermemek sözünde, on sözcüğü çokluk ifadesi için kullanılmıştır; bu söz ile ifade edilen “bir şeyden ne kadar çok olursa olsun vermemek” anlamı için on ve bir sayıları arasında çokluk-azlık ilişkisi kurulmuş ve “on taneden (çok) birini (az, sadece bir) bile vermek istememek” göndermesi sağlanmıştır. Bir kimseyi çekici bulmamak ifadesi ise bu ilişkinin cinsel organ üzerinden kurulması ile gerçekleştirilmiştir.

Genel olarak insanların dokuz aylık doğmalarından dolayı kendini büyük gören insanlara bir kinaye ifadesi taşıyan *on aylık* sözü ile diğer insanlardan farklı olmayı sağlayabilecek bir sıfat uygun görülmüştür.

Argonun oluşum alanlarından biri olan suç dünyası argosunda (Aktunç, 1998: 11) polisi karşılamak üzere kullanılan *on kuruş* sözüyle hem değersiz, önemsiz hem de çok az rüşvet anlamını da (Yıldız ve Hazar, 2003: 11) karşılayacak ve herhangi bir ortamda polisin adını anmadan varlığından bahsedebilmeyi sağlayacak şekilde şifrelenme sağlanmıştır.

-11-

onbirella (i) Geceleri erken yatan kimse. (FB)

onbirli (i) Küfürbaz kadın. (FB)

Onbirella adlandırmasında kullanılan on bir sayısı, gece saat on biri karşılar; sona getirilen ek ise bir masal kahramanı olan Sindirella'ya gönderme içerir. Sindirella gece yarısı olmadan evine dönemezse eski hâline dönecektir; burada da geç olmadan yatmanın önemine işaret edilir.

*Onbirli*¹¹'deki on bir sayısı ile kendi aralarında bir sözleşmeye varan grup ve gruba ait kişileri ifade etmek üzere kullanılmıştır; bu grup kendi aralarında manevi değerlere de küfretme hakkı üzerinde anlaşmıştır.

-12-

on ikiler d. XIX. yüzyıl sonlarıyla XX. yüzyıl başlarında İstanbul'da ünlenmiş on iki kabadayı. (HA)

sekize katlamak, onikiye bölmek d. Bir kimseyi çok kötü dövmek. (FB)

Verilen anlamdan da anlaşılacağı üzere *on ikiler* adlandırması, zamanında meşhur on iki kişiden oluşan kabadayı grubunu karşılamak amacıyla kullanılır. *Sekize katlamak, on ikiye bölmek* ifadesinde ise dövmenin şiddetini belirtmek için sayılardan yararlanılmıştır.

-17-

kod onyedi d. "Genç ve yakışıklı delikanlıya bak" anlamında genç kızlar arasında şifre olarak kullanılır. (FB)

Ergenlik dönemi içerisinde yer alan on yedi ifadesi ile on yedi yaşa gönderme yapılarak genç ve yakışıklı delikanlı kastedilmiş; sayının başına eklenen kod sözcüğüyle de kızlar arasındaki gizli anlaşmaya işaret edilmiştir. Gizli anlaşma gerektiren pek çok alanda kastedilmek istenen anlam "kod+sayı" ile oluşturulan sözcük grubu üzerinden metaforik olarak ifade edilmiştir.

-18-

on sekiz d. Bir kızın, bir kadının hemen yakını, yanı başı. (HA)

on sekize girmek d. Bir kadına, bir kıza çok yaklaşmak. (Özellikle kamu taşıtlarında sarkıntılık edenler için kullanılır.) (HA)

Sporda "futbolda bir oyuncunun bilerek yaptığı kural dışı davranışın penaltı ile cezalandırıldığı veya kalecinin topu elle tutmasına izin verildiği kale çizgisinden 18 yarda uzaklık-taki alan, penaltı alanı, ceza sahası"¹² için kullanılan on sekiz adlandırması kale çizgisinden uzaklığa göre verilmiştir. Gol atmaya en yakın alan olan ceza sahasını ifade eden bu sözcük ile kadına yakınlık arasında benzetim kurulmuştur; böylece bir kadına en yakın olunan yer, ona çok yaklaşmak anlamı kurgulanmıştır.

-20-

yirmiyi yoğurt d. 1. "Yapayalnız kaldım" anlamında kullanılır. 2. (Hapishanede) Ziyaretçisi, görüşüsü olmama. (HA)

Bu ifadeye Sezgin'in (2013) sözlüğünde de aynı anlamlar verilir. Aziz Nesin'in *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz* adlı romanında (2011: 114)¹³ hapisane koğuşunda kalan hükümlülerin konuşmalarında da ifadenin ikinci anlamı tanıklanır.

-30-

üç otuz yaşında olmak *d.* Çok yaşlı kimse. (FB)

Üç otuz yaşında olmak tabirinde “çok yaşlı” anlamının daha kapalı ve incitmeden ifadesi üç otuz (3x30=90) sözüyle karşılanmıştır.

-31-

ayının otuzbir türküsü varmış armut üstüne *d.* Erkeğin mastürbasyon merakı ile alay etmek için söylenir ve herkesin kendi hobileri ile ilgili çok şey bildiğini anlatmak için alay yolu olarak kullanılır. (FB)

otuzbir atmak/otuzbir çekmek/ otuzbir saymak *d.* Mastürbasyon yapmak. (HA)

otuzbir *d.* 1. Mastürbasyon; el ya da başka bir nesne aracılığıyla, kendi kendine doyuma ulaşma. (Osmanlıcada, “el” sözcüğünü oluşturan harfler, ebced hesabıyla 31 değerindedir.) 2. Bir iskambil oyunu. (HA)

otuzbirle yanmak *d.* es. Bir suçun cezasını çekmek. (HA)

Otuzbir'in çekmek, saymak, atmak fiilleriyle oluşturulmuş birleşik sözcüklerin anlamı “eski yazıda el ل sözcüğünün ebced hesabından mülhemdir.”¹⁴ *Mastürbasyon/istimna* sözcüğünün “el veya başka bir vâsita ile meni getirme, kendi kendine cinsî zevkini tatmin etme”¹⁵ anlamında yer alan el ile tatmin etme ifadesi sözcükte örtük bir anlam oluşturulması için kullanılmıştır. El sözcüğünün ebced hesabındaki sayı karşılığı olan *otuz bir* ile toplumda tabu olarak görülen cinsellikle ilgili bu durum şifrelenmiş olur. Yine *otuzbirle yanmak* ifadesindeki anlam da mastürbasyon yapmanın da bir suç gibi algılanmasından hareketle oluşturulmuş olmalıdır. *Ayının otuzbir türküsü varmış armut üstüne* sözü ile ayı ve erkek, armut ve mastürbasyon arasında benzeşim kurularak erkeğin konuyla ilgili merakı alay yoluyla ifade edilmiştir.

Otuzbir'in ikinci anlamı bir iskambil oyununun adıdır. Bu oyun elindeki kartların sayısını 31 puana tamamlamak için uygun kartları elde etmek üzerine kuruludur ve oyun da adını buradan almıştır.

-35-

otuz beşe bakla *d.* “Ne hakla?” sorusu karşılığında, soruyu soranla alay etmek için kullanılır. (HA)

*Otuz beşe bakla*¹⁶ sözünde otuz beş, sayısal bir ifade olarak yüksek fiyata alaycı bir gönderme yapmak üzere kullanılmıştır.

-40-

bir amı kırk oynası olmak *d.* Çok işle uğraşan kimseler için söylenir. (FB)

kırk ambar *d.* Değişik birçok sigara izmaritinin tütünü karıştırılarak elde edilmiş tütün. (HA)/**(kırkanbar)** İzmaritlerden elde edilen tütün. (FD)

kırk yıldır patriğin eşeğini sikkem/patriğin eşeğini kırk yıldır... *d.* Çok tecrübeli, görmüş geçirmiş, külyutmaz olmak. (HA)

sokma akıl kırk adım götürür *d.* Başkasının verdiği akılla bir yere ulaşmanın mümkün olmadığını anlatmak için kullanılır. (FB)

Türk kültüründe¹⁷ dinî, mistik, folklorik bakımdan oldukça önemli yeri olan kırk sayısının argoda da kendisine yer bulduğu görülmekle birlikte yüklendiği kutsal ve sembolik anlamların argoya aktarılmaması dikkat çeker. Tabirlerde kırk sözcüğünün kaba sözlerle beraber kullanılmasından dolayı kutsal olanın sınırlarına saygı duyulması bunun sebebi olarak yorumlanabilir. *Kırk yıldır patriğin eşeğini sikkemek, patriğin eşeğini kırk yıldır...* ifadelerinin *aslı kırk yıldır patriğin eşeğini gütmek* (Karahana, 1951: 273) olup argoya sondaki fiilin ya kullanılmadan ya da *sikkemek* olarak aktarıldığı görülür.

Kırk sayısı, *bir amı kırk oynaşı olmak* sözünde olduğu gibi argoda miktar bakımından çokluk¹⁸ ifade etmek üzere kullanılır; sadece *sokma akıl kırk adım götürür* tabirinde azlık anlamı taşır. Kırk sayısının dinsel veya mitolojik bir geçmişe sahip olması onun kendisinden büyük sayılar varken çokluğu ifade etmek için kullanılmasının sebebi olarak değerlendirilebilir (Güvenç, 2009: 89). Çokluk anlamı sözcüğün yuvarlak sayı (bütüne tamamlanmış sayı) olmasından da kaynaklanabilir; çünkü Türk kültüründe formülistik bir sayı olarak kullanımı oldukça yaygındır. Aynı zamanda *kırkanbar, kırk ambar* tabirlerinde çeşitlilik ifadesi taşır.

-45-

kadere kırk beş d. “Ne olursa olsun, her şey olacağına varsın.” anlamında kullanılır. (HA)

Kırk beş sayısı, kadere boğun eğme anlamını taşıyarak bir kabullenışı ifade eder; buradaki 45, ebced kodlaması ile *âdem* “insan” (1 - 1; 2 - 4; 3 - 40) karşılığında kullanılır. Âdem sözcüğü üzerinden işlediği günah yüzünden yeryüzüne gönderilen insanın kaderi karşısındaki boyun eğişine gönderme yapılır.

-50-

elimi sallasam elli muz d. Kadının erkek bulmakta zorlanmayacağını anlatmak için söylenir. (FB)

elli dirhem otuz d. Esrik, sarhoş. (HA); s. Sarhoş [rakının elli dirhemi otuz paraya satıldığı devirden kalma]. (FD)

Elimi sallasam elli muz sözünde, muz ile erkeğin cinsel organı şifrelenmiştir ve böylece “kadının erkek bulmakta zorlanmayacağı” anlamı kurgulanmıştır. *Elli dirhem otuz* tabiri anlamda da belirtildiği üzere rakının elli dirheminin otuz paraya satılmasından hareketle rakının verdiği sarhoşluğun ifadesi olmuştur.

-52-

elliiki i. Tam iskambil destesi. (HA)

Tam iskambil destesinin 52 karttan oluşmasından dolayı mecazımürsel yapılarak bu sayı ifadesi ile destenin tümü karşılanır.

-58-

ellisekiz (s. ve i.) Edilgin eş cinsel (erkek). (HA); me’bûn. (FD)

ellisekiz top d. Ünlenmiş, müptezel edilgin eş cinsel erkek. (HA)

Beş sayısının eş cinsel erkeği adlandırmada kullanılması için yapılan tespitler elli sekiz sayısı için de geçerlidir. Burada belki sekiz sayısının bugünkü şeklindeki yuvarlaklığa da dikkat çekmek gerekir. Yuvarlaklık ve eş cinsellik arasında bağının *ellisekiz* sözcüğünde sekiz sayısındaki şekil benzerliğiyle güçlendirildiği, hatta *ellisekiz top* sözcüğünde *top* ile ifadenin daha da açık olarak ortaya koyulduğu görülür. FB’de “erkek eş cinsel” için *otuzaltı mumu* da geçer.

-66-

altmış altı *d.* 1. (Bir iskambil oyununun adından) Hile. 2. (Kadın eş cinselliğinde) Karşılıklı olarak kunilingus yapma. (HA) krş. *doksan dokuz, altmış dokuz*

altmış altıya bağlamak *d.* 1. Hile yapıp kandırmak, hileyle başarmak. (HA) 2. *d.* Bir işi neticeye bağlamadan halledilmiş göstermek. (FD)

Altmış altı, bir iskambil oyunu olan altmış altıdan¹⁹ hareketle hile anlamını yüklenmiştir. *Altmış altı* için verilen ikinci anlamda, argoda kadını karşılayan 6 sayısının yan yana getirilmesi ile kadın eş cinselliğinde “karşılıklı olarak kunilingus yapma” anlamı kazandırılmıştır. *Altmış altıya bağlamak* için verilen iki anlamda da bir kumar oyunu olan altmış altının hile anlamından hareketle kandırmak, bir işi kolay yoldan ama aslında sonuca bağlamadan halletmek anlamı kurgulanmıştır.

-69-

altmış dokuz *d.* 1. (Kadın ve erkek) Bir birinin cinsel organını karşılıklı olarak dille ya da ağızla uyarma. (HA) 2. *d.* Minnetleşme, minnet yapma. (FD) krş. *altmış altı, doksan dokuz*

Kadın ile erkek arasındaki cinsel birleşme şekillerinden birinin adı olan altmış dokuz sayısı, bu anlamı şekilsel bir benzerlik kurularak yüklenir. Aynı birleşme şeklinin adı iki eş cinsel erkek arasında 99, iki kadın arasında 66 olarak adlandırılır. Buradan hareketle 9 sayısının erkeği, 6 sayısının da kadını karşıladığı söylenebilir. 66 sayısındaki karşılıklı olma anlamı üzerinden *altmış dokuz* ifadesinin deyimleşerek birbirine minnet duyma anlamı da kazandığı görülür.

-70-

yetmiş santimi de yerin altında olmak *d.* Kısa boylu ama becerikli ya da güçlü kimseler için alay yolu olarak kullanılır. (FB)

Boy uzunluğu açısından bir metre yetmiş santim uzun boylu, bir metre ise kısa boylu sayılır. Bu noktadan hareketle boyu bir yetmiş değil ama boyundan büyük işler başarabiliyor anlamını ve-
rebilmek için yetmiş santimlik kalan kısmın görünmediği, yer altında olduğu bilgisi kullanılmıştır.

-75-

yetmişbeş volt *d.* Sutyen numarası olarak göğüs büyüklüğünü anlatmak için söylenir. (FB)

Kadınların göğüslerini dik tutmak amacıyla iç çamaşırı olarak giydikleri sutyenlerin beden ölçülerinden biri olan *yetmiş beş* burada ad aktarması ile göğüs büyüklüğünü ifade etmek üzere kullanılmıştır. Ölçü/beden ifadesi ise sutyen ölçü birimi ile değil, göğüs ile çekicilik ilişkisi dik-kate alınarak “elektrikte kullanılan potansiyel farkı (gerilim) birimi” olan *volt* ile sağlanmıştır.

-90-

doksan i. 1. (Futbolda) Kısa ve uzun kale direklerinin 90 dereceyle birleştiği yer. 2. (Kadında, kızda) Bacak arası, kasık. (HA)

doksana asmak *d.* (Futbolda) Topu tam doksana atarak gol yapmak. (HA)

doksana girmek *d.* (Kadının, kızın) Bacak arasını, kasığını ellemek. (HA)

Bir futbol terimi olarak “kısa ve uzun kale direklerinin 90 dereceyle birleştiği yer” anlamında genel dilde kullanılan *doksan* sözü argoya hem aynı anlamla hem de “kadında bacak arası, kasık” anlamıyla geçmiştir. Genel dilde karşıladığı futbolda kalenin özellikle sağ ve sol üst köşelerini ifade etmek için kalenin kısa ve uzun kenarlarının birleştiği açı esas alınarak mecazımsel (ad

aktarması) yapılmıştır. Sözcüğün argoda kazandığı ikinci anlamda yine futbol-cinsellik ve kale-kadın arasında bir benzetim yapılarak futbolda *doksana girmek* sözü üretilmiştir. Kadının bacak arası ile kalenin üst köşeleri benzetilerek *doksana girmek* “kadının bacak arasını ellemek” anlamını kazanmıştır. Burada *doksan*’a gol atmaya kalecinin en zor ulaştığı noktalardan biri olması sebebiyle özel bir önem atfedilmesi hususu anlamın kurgulanmasında düşünülmüş olmalıdır.

-99-

doksan dokuz *d.* (İki eş cinsel erkek) Birbirine aynı anda fellasyo yapmak. (HA) krş. *altmış dokuz, altmış altı.*

Erkek eş cinselliğinde, cinsel birleşme şekillerinden birinin adını karşılamak üzere kullanılan 99 sayısına, erkeği karşılayan 9 sayısının yan yana getirilmesi ile birbirini aynı anda karşılıklı olarak tatmin etme anlamı yüklenmiştir.

-100-

yüz gramlık fazlalık *d.* Erkeklik organı, penis. (FB)

yüz kişiden gebe kalmak *d.* Pek çok kimse ile alış verişe girip borçlu kalmak ve herkese borçlu olduğunu anlatmak için söylenir. (FB)

yüz para *d.* Bekçi. (HA)

Kadınlardan farklı olarak erkeklerin genital organlarından bir kısmının dışarıda olması üzerinden kurgulanan anlamdaki *fazlalık* ifadesi bu kadın erkek kıyaslanmasına dayanırken *yüz gramlık* ifadesi bu organların ağırlığına atıf yapar. Yine *yüz kişiden gebe kalmak* sözünde *yüz* ile “çokluk”, “çok kişiye borcu olmak” ifade edilmiştir. *Yüz para* tabiriyle “bekçi”nin karşılanmasında bekçilerin aldıkları maaş veyahut bahşişin²⁰ esas alınması söz konusu olabilir.

-180-

yüzseksen derece kış attırmak *d.* Bir kimsenin daha önceki davranışlarının tam tersini yaptığını anlatmak için söylenir. (FB)

Bir geometri terimi olan ve bir doğrunun iki noktası arasındaki açıyı ifade eden 180 derece ile birbirine tamamen zıt bir şekilde ortaya çıkan davranış değişikliği ifade edilmiştir.

-333-

üçyüzotuzüç yapmak *d.* Fotoğraf çektirirken seksi bir görüntü vermek için yapılan hareketle dalga geçmek için söylenir. (FB)

Üç yüz otuz üç sayısını söylerken dudakların aldığı şekilden dolayı seksi bir görüntü oluştuğu düşünülmektedir ve böyle poz verme durumunu eleştirmek için sayının kendisi kullanılmıştır.

-400-

dört yüz/dört yüz *d.* Poker oyunu. (HA); (FD)

Elli ikilik iskambil destesiyle oynanan bir kumar oyunu olan pokerdeki pulların (oyun parası) sayısı olan dört yüz ile oyunun kendisi kastedilir.

-1500-

hava bin beş yüz *d.* Çok gösterişli, görünümü çok hoş cakalı, fiyakalı. (HA)

nabız binbeşyüz *d.* Bir kimsenin çok heyecanlandığını anlatmak için kullanılır. (FB)

Bu iki sözde de *bin beş yüz* sayısı “çokluk” ifade etmek için kullanılmıştır; gösterişin

çokluğu ile cakalı ve fiyakalı olmak; nabzın yükselmesine sebep olmasından dolayı da çok heyecanlanmak bu sayı ile karşılanmıştır. Bunlar yanında hava ile bin beş yüz sayısı arasında bağlantı kurulması “deniz seviyesinden 1500 metre ve üzeri yüksek rakım olarak kabul edilmesi”yle²¹ ilgili olabilir.

-1715-

binyedyüzonbeş d. Rüşvet. (T.C. Merkez Bankası, 1715 sayılı yasayla 30.6.1930’da kurulmuştur.) (HA)

Merkez Bankasının 1715 sayılı yasayla kurulmuş olması banka, devlet, para ve rüşvet arasındaki bağlantının kurulması için bir şifre oluşturmuştur. Böylece argoda *binyedyüzonbeş* ile rüşvet karşılanmıştır.

Sonuç

Sayılar; bireylerin/toplumların doğayı, evreni ve yaratıcıyı anlamak/anlamlandırmak için üzerine düşündükleri bir konu olmuştur. Bu bakımdan sayılar, bilinen sayı değerleri yanında geçmişten bugüne Türk kültüründe dinî, mistik, folklorik bakımdan da anlamlar yüklenmiştir. Sayıların geçmişten getirdikleri örtük ve şifreli anlamları, onların argo için önemli bir malzeme olmasını sağlamıştır.

Argo ile sayılar arasında kurulan ilişkide, halk kültürü bir kesişim alanı oluşturur. Bu ortaklaşma halk kültüründe mecazi, sembolik, metaforik pek çok anlam yüklenen sayıların argoda birer şifreleme aracı olmasını sağlarken yine halk kültürünün bir üretim alanı olan argonun toplumsal işlevini yerine getirmesine olanak tanır. Argo; sayıların şeffaflığını ve evrenselliğini, halk kültürünün şifahi ve geleneksel dinamiklerinden güç alarak yeniden üretir. Sayıları yeniden kurgulayan argo; toplum tarafından saklanması gerekenin örtüsü, yasak olanın ve ayıp kabul edilenin ifade şekli olarak onları topluma yenileyerek sunar. Argonun iç dinamiklerinin katkısıyla sayılar; bilinen üzerinden bilinmeyenin ifadesine ve göstermeden ziyade konuşmaya (duymaya) dayalı canlı bir iletişim aracına dönüşür. Ses ve metaforlarla örülü ifadeler, argoyu anonim şairlerin şiirlerine yakınlaştırır.

Argonun ve sayıların toplumun her grubu ve kültürün her unsuruyla bağlı olmalarından dolayı argoda sayıların karşıladıkları metaforik, metonimik, ironik, sembolik ve çağrışımsal anlamlarını çözebilmek için cinsellikten kültürel kodlara, dinden sosyal yaşama kadar pek çok alanı taramak gerekir. Tüm bu alanlar tarih boyunca yaşanan kültürel değişimlerden etkilenmekle birlikte bu değişimler argonun gizliliğine katkı sağlamıştır. Halkbilimin içinde halk dilinin bir ürünü olan argoda kullanılan sayılar, yapı-bozumuna uğratarak alenen söylenemeyenin şifreleri olmuştur. Bu şifreler halk tarafından kurgulanırken argo sözlükbirimlerdeki ses uyumu-kafiye, az sözle çok şey anlatma özelliği-atasözleri, metafor, ironi ve mizah unsurlarını kullanan ifade tarzı-halkın dünyayı algılayış biçimi ve yaratıcılığının yani halk kültürünün izlerini taşır.

Argoda sıfır ile insanda bir niteliğin yokluğu ile varlığının en üst noktası ifade edilebilir; mükemmele yakınlıkla aklın veya varlığın yokluğunu aynı sayıda buluşturan bir yaklaşım söz konusudur. Dinsel ve mitolojik geçmişten beslenen yedi, kırk; argoda bu kutsal olana dokunmadan ve daha çok “çokluk, yuvarlak sayı” olarak kullanılmıştır. Beş, on, iki; sayısal

değerden ziyade “çokluk” ifade ederken iki sayısının “azlık” anlamını da yüklediği görülür. İki ve dört, insan bedeni ile taşıtlar veya doğa arasında sayısal ve şekilsel benzerlik kurularak metonomik bir anlatım gerçekleştirilir. Üç, beş, otuz bir, elli sekiz, sekiz, altmış altı, altmış dokuz, doksan dokuz sayıları toplumda tabu sayılan cinselliğin şifreleridir. Burada sayıların hem şekliyle cinsel organlar arasında benzerlik kurularak hem de geçmişten beri yuvarlaklık ile eş cinsellik arasındaki bağlantı üzerinden özellikle eş cinsellikle ilgili örtülü anlatımlar sağlanmıştır. Sayılar bazen doğrudan bir şifre görevi görürken bazen de yedi, dokuz sayılarında olduğu gibi söz dizimsel yapı içerisinde bu örtük anlatımlara katkı sağlamıştır. Kumar oyunlarındaki daha çok kart, pul gibi bir öge üzerinden kumarın temel özelliği esas alınarak “aldatma, hile” anlamları oluşturmuştur. Kültürel bir üretim alanı olan meslek jargonları da argoda sayıların kullanılması için veri teşkil etmiştir.

Sayılar, argoda dilde ekonomi yasasının gereklerini sağlayan bir malzeme oluşturarak Türk toplumunun ironik ve metaforik düşünüş biçimini yansıtabilmesine alan tanımıştır. Bazen parça bütün ilişkisinden yararlanarak, bazen eşya, doğa ve insan arasında benzetim kurularak, bazen toplumda özellikle cinsellikle ilgili tabu sayılanın dışavurumunu gerçekleştirerek kültürün ve dilin hicivden mecaza uzanan bir yansıması olarak argoda sayılar, kültürel kodlarla çözülebilecek birer şifre oluşturmuşlardır.

Notlar

- 1 <https://www.gazeteduvar.com.tr/spor/2020/09/15/futbolun-iki-bucukluklari-nasil-buyudu>
- 2 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=13730&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>.
- 3 “Oynatıcının el çabukluğuyla yer değiştirip kapalı olarak bıraktığı, ikisi aynı, biri değişik üç iskambil kâğıdından değişik olanını bulmaya dayanan hileli oyun.” <https://sozluk.gov.tr/>
- 4 <https://sozluk.gov.tr/>
- 5 <https://sozluk.gov.tr/>
- 6 Argo sözlüklerinde eş cinsel karşılığında kullanıldığı tespit edilen sözcükler için bk. (Herkmen, 2022). Türkçede cinsellikle sözcükler için bk. (Laut, 2005).
- 7 “*Altı kapıya almak*: 1. Tavla oyununda sıra ile altı hâneyi kapatarak rakip oyuncunun pulunu çıkamayacak şekilde sıkıştırmak.” <http://lugatim.com/s/alt%C4%B1>.
- 8 <http://lugatim.com/s/okka>
- 9 “*Taşaklı*: Tuttuğunu koparan, sözünü geçiren, yiğit, cesur, bahadır.” <https://lugatim.com/s/ta%C5%9Fakl%C4%B1>
- 10 Ayrıntılı bilgi için bk. (Aslan ve Duran, 2021).
- 11 “11’li” terimi, birbirlerinin manevi değerlerine küfreden kişiler için kullanılan bir argo ifadedir. Bu nedenle bu terim, toplumun manevi değerlerine saygı göstermeyen ve bu değerlere hakaret eden kişileri tanımlamak için kullanılmakta 11’li, toplum içindeki saygınlığını yitiren, negatif bir algıya sahip olan ve çoğu zaman toplumun dışına itilen bireyleri ifade eder.” <https://ertanhaber.com/onbirli-11li-ne-demek/> “Onbirli tayfası diye bir laf duydunuz mu bilmiyorum. Onbirli tayfası arkadaşlık samimiyetini çok ilerletmiş, birbirlerine sürekli orantısız küfürler sallayan ve etikleri küfürlerini hiç önemsemeyen ihtiyarlar ekibidir.” <https://www.ilergazetesi.com.tr/onbirli-tayfası-1>.
- 12 <http://lugatim.com/s/onsekiz>
- 13 “- Hani yani, mesela dedik... Yirmiyi yoğurt, yirmiyi yoğurt! Onların dilinde “Yirmiyi yoğurt!” diye bağırarak yoğurt ucuzladı ama müşteri yok demek, ne gelen ne giden, ne arayıp ne soran, ne para ne de pul, ne istek ne umut var demekti (Nesin, 2011: 114).
- 14 <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/otuzbir%20%C3%A7ek->
- 15 <http://lugatim.com/s/istimna>
- 16 “Her şeyin beş on kuruş olduğu, 15 kuruşa satılan bir sebze ve meyvenin pahalı sayıldığı dönemlerde turfanda bakla 35 kuruşa satılmaya başlayınca, ahalden bir zat, “ Ne hakla 35’e bakla!” diye pazarın ortasında başlamış bağırma. Ahali, valla demişler adam haklı olmasına haklı da, ne hakla 35’e bakla diye satana, arkadaş nasıl satarsın bu fiyata diyen yok, alana da niye alıyorsun kardeşim diye sormaya kimsenin hakkı yok! Bu tabir çok

tutmuş, çarşı pazar ve edebî literatüre geçmekle kalmamış günümüzde de, konu olmaktan, konu edilmekten vazgeçilemiyor.” <https://www.yenimeram.com.tr/ne-hakla-8-liraya-bakla-327646.htm>

- 17 Ayrıntılı bilgi için bk. (Karahan, 1951), (Schimmel, 2000), (Yüksel, 1981), (Yüksel, 1982), (Koca, 2012), (Yücel, 2011), (Güvenç, 2009).
- 18 “İki eli ifade den ‘10’ ile taraf ya da dört taraf ortasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmıştır. Böylece ‘son sınır’ ve ‘en çok’ manasına sahip anlayışı ifade eden ‘10’ sayısı ile ‘tarafı belirten esrarengiz karaktere sahip olan dört 10’un toplanması (10+10+10+10=40) veya ‘10’ sayısının dört ile çarpılması neticesinde mekân ve zamanın sonsuzluğu ve ‘rakam’ bakımından ‘en çok’ denilen düşünceyi belirten 40 (kırk) sayısı şekillenmiştir.” (Sakim 1990: 268). “Kırk, bir sayı ismi veya sayı sıfatı olmaktan ziyade çokluk, en çok olma ve bütünlük ifade eden bir belirsizlik sıfatı veya zamiri görevindedir. En yüksek sayıyı, çokluğu. en çok olmayı bütünlüğü ve mükemmeliyeti ifade etmektedir. Çokluk ve bütünlük ifadesiyle kullanılan kırk sayısına Orta Doğu kaynaklı verilerle rastlıyoruz” (Naskali, 1997: 124).
- 19 “Altmış altı sayı kazanma esâsına dayanan ve yirmi dört kâğıtla oynanan bir çeşit iskambil oyunu.” <http://lugatim.com/s/altm%C4%B1%C5%9Falt%C4%B1>
- 20 Ayrıntılı bilgi için bk. (Doğan, 2019: 266-267).
- 21 Ayrıntılı bilgi için bk. <https://ahmetalpman.com/yuksek-rakim-nedir-yukseklere-neler-oluyor/>

Araştırma ve yayın etiği beyanı: Bu makale tamamıyla özgün bir araştırma olarak planlanmış, yürütülmüş ve sonuçları ile raporlaştırıldıktan sonra ilgili dergiye gönderilmiştir. Araştırma herhangi bir sempozyum, kongre vb. sunulmamış ya da başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.

Research and Publication Ethics Statement:

This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The author followed ethical principles and rules during the research process. In the study, informed consent was obtained from volunteer participants and the privacy of the participants was protected.

Yazarların katkı düzeyleri: Birinci yazar %50, ikinci yazar %50.

Contribution Rates of Authors to the Article: First author %50, second author %50.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Ethics committee approval: Ethics committee approval is not required for the study.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Support Statement (Optional): No financial support was received for the study.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Statement of Interest: There is no conflict of interest between the authors of this article.

Kaynakça

- Aktunç, H. (1998). *Büyük argo sözlüğü (tanımlarıyla)*. Yapı Kredi. (HA)
- Aslan, Y. ve Duran, R. (2021). Türk sanatında “cennet” damgası ve Türk kültüründe sekize “8”e yüklenen anlamlar. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (51), 383-405.
- Aydın, S. (2012). *Dinler tarihi açısından büyü*. [Yüksek lisans tezi] Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balci, H. A. (2019). Toplumdilbilimsel bakış açısıyla argodaki sayıların değerlendirilmesi, (S. Cerci ve N. Akhmetov, Ed.), *Antakya 5. Uluslararası Kültür ve Medeniyet Kongresi* (ss. 285-297), İKSAD.
- Bascom, W. R. (2010). Folklorun dört işlevi. (F. Çalış, Çev.). *Halkbiliminde kuramlar ve yaklaşımlar 2*. (M.Ö. Oğuz ve S. Gürçayır, Ed.). Ankara: Geleneksel. 71-86.
- Bingölçe, F. (2001). *Kadın argosu sözlüğü*. Metis. (FB)

- Chesterton, G.K. (1901). *The defendant*. 2. baskı. R. Brimley Johnson.
- Cirlot, J.E. (2001). *A dictionary of symbols*. Taylor & Francis e-Library.
- Çobanoğlu, Ö. (2005). Sanatsal bir dışavurum formu olarak argo kavramının halkbilimsel çözümlemesi. *BAL-TAM Türklük Bilgisi*, 3, 232-237, Prizren.
- Daşdemir, M. (2013). Türkçede miktar kavramı ve sayı sistemi. *Turkish Studies*, 8 (13), 309-336.
- Demirbilek, A.O. (2018). *Ataların mirası düğün gelenekleri Akçabelen 'de düğün geleneği. Akçabelen çetmi otağı*. Beşşehir Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Kültür.
- Develioğlu, F. (1980). *Türk argosu*. 6. baskı. Aydın. (FD)
- Doğan, C. (2019). Eski İstanbul'da mahalle bekçisi ve II. Meşrutiyet'te bekçi teşkilatının düzenlenmesi bağlamında mahalle bekçileri nizamnamesi (1908-1918). *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 6 (14), 257-273.
- Esirgen, B. (2014). *Anadolu Türk halk anlatılarında büyüünün işlevi*. [Doktora tezi] Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güvenç, A.Ö. (2009). Kırk sayısının halk edebiyatı ürünlerinde kullanımı üzerine bir inceleme. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16 (41): 85-97.
- Herkmen, D. (2022) Eşcinsel erkeği adlandırma. (G. Sağol Yüksekaya ve Z. Parlar, Ed.). *Erkek kitabı*. Kesit.
- Karagöz, K. (2006). *Hazreti peygambere yapılan büyüler ve Yahudilerde büyücülük*. [Doktora tezi] Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karahan, A. (1951). İslamiyet'te 40 adedi hakkında. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 4 (3), 265-273.
- Kestelli, R.N. (2011). *Resimli Türkçe kamus*. (R. Toparlı vd., Haz.). 2. baskı. Türk Dil Kurumu.
- Koca, S.K. (2012). *Türk kültüründe sembollerin dili*. [Doktora tezi] Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koç, A. (2016). Argoda kadın. *Argo*. (E. Gürsoy Naskali ve G. Sağol Yüksekaya, Ed.). 2. baskı. Ka Kitap, 127-140.
- Laut, J.P. (2005). Zur sexuellen lexik des Türkeitürkischen. *Studia Etymologica Cracoviensia*, 10 (1), 69-122.
- McArthur, T. (Ed.) (2005) *The Oxford companion to the English language*. 3. baskı, Oxford University.
- Naskali, E.G. (1997). Manas destanında kırk yiğit (niçin kırk yiğit), *Manas 1000 Bişkek Bildirileri (Bişkek 26-31 Ağustos 1995)*, ss. 121-125. (O.A. Budak, Yay. haz.). Atatürk Kültür Merkezi.
- Nesin, A. (2011). *Yaşar ne yaşar ne yaşamaz*. Nesin.
- Ordu, B. (2020). *Kütahya'da büyü ve büyü ile ilgili uygulamalar*. [Yüksek lisans tezi] Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Sakim, T. (1990). Türk boylarında "uğurlu sayılar" inancı, *1. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi (11-12 Ekim 1988) Tebliğler* (ss. 263-268). Selçuk Üniversitesi.
- Schimmel, A. (2000). *Sayıların gizemi*. Kabalıcı.
- Sezgin, B. (2013). *Yeni argo sözlüğü*. Cinius.
- Şemseddin Sami. (1311). *Kâmûs-ı Türkî*. İkdâm.
- Şerifoğlu, Y. (2011). *Türkiye Türkçesi ile Kırgız Türkçesindeki mutluluk/mutsuzluk kavramı ile ilgili fil ve deyimlerde anlam ilişkisi*. [Doktora tezi] Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şerifoğlu, Y. ve Yılmaz, K. (2022). Türkçede bir bulaşma örneği: siktir. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 235-242.

- Terzioğlu, Ö. (2006). Anonim bir halk edebiyatı ürünü olarak argo. *Milli Folklor*, 18 (71), 102-105.
- Topçu, N. (1999). Fransızca ve Türkçede rakamlı deyimlerin karşılaştırmalı incelenmesi ve Fransızca yabancı dil öğretiminde kullanımları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (15), 173-180.
- Wilkins, J. (2021). *Handwörterbuch des Altuigurischen Altuigurisch-Deutsch-Türkisch/Eski Uygurca-nın el sözlüğü eski Uygurca-Almanca-Türkçe*. Akademie der Wissenschaften zu Göttingen.
- Yıldız, M.C. ve Hazar, Ö.G.M. (2003). Türk argosunda polis. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (5), 1-16.
- Yücel, Ü. (2011). *Türk halk inanışlarında sayılar*. [Yüksek lisans tezi] Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüksel, H.A. (1981). Türk folklorunda sayılar. *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3 (4): 46-49.
- Yüksel, H.A. (1982). Türk folklorunda kırk sayısı. *Millî Kültür*, 3 (9): 43-46.

Elektronik Kaynakça

- Alpman, A. *Yüksek rakım ve kalp hastalıkları*. Erişim adresi: <https://ahmetalpman.com/yuksekrakim-nedir-yukseklere-neler-oluyor/> (16.10.2023)
- Arsham, H. (1996). *Zero in four dimensions: cultural, historical, mathematical, and psychological perspectives*, 1-18. Retrieved from: <http://home.ubalt.edu/ntsbarsh/zero/ZERO.pdf> <http://lugatim.com/s/%C3%BC%C3%A7ka%C4%9F%C4%B1t> (17.10.2023).
- Çakır, R. (2023). Onbirli tayfası. İleri gazetesi. Erişim adresi: <https://www.ilerigazetesi.com.tr/onbirli-tayfasi-1> (11.10.2023)
- Ekşi Sözlük*. 31 çekmek. <https://eksisozluk1923.com/31-cekme--31930> (11.10.2023)
- Ertan Haber* (2023). Onbirli (11'li) ne demek?. Erişim adresi: <https://ertanhaber.com/onbirli-11li-ne-demek/> (11.10.2023).
- Kubbealtı Lugatı*. Erişim adresi: <http://lugatim.com> (16.10.2023)
- Kurtay, S. (2020). Futbolun 'iki buçuklukları' nasıl büyüdü?. *Gazete Duvar*. Erişim adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/spor/2020/09/15/futbolun-iki-bucukluklari-nasil-buyudu> (12.10.2023)
- Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik*. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=13730&MevzuatTertip=5>. (12.10.2023)
- Nişanyan Sözlük*. Erişim adresi: <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/otuzbir%20%C3%A7ek> (11.10.2023).
- Sunat, E. (2019). Ne hakla 8 liraya bakla!. *Yeni Meram*. Erişim adresi: <https://www.yenimeram.com.tr/ne-hakla-8-liraya-bakla-327646.htm> (10.10.2023).
- Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/> (17.10.2023).

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).